

Hegedűs Mihály

A számviteli szolgáltatók felelőssége

Hegedűs, Mihály: The Responsibility of Accounting Service Providers

It is a natural demand in each sector of economy to recognise the errors which threaten effective and productive operation, to disclose cause and effect relationships, to draw the lessons and define responsibility. In stagnating economy and crisis period the tendencies searching responsible are fastening, the complex examination of the scope of the problems are mostly failed to come about, after marking and proclaiming the scapegoat only partial solutions born, and because of different interest a significant number of problems remain unsolved. Arising positive effects on the level of macroeconomy in some cases exert negative influence to microsphere, so during searching for solutions – besides analysing processes - it is inevitable to examine also their generated, sometimes cumulating effects. Spreading criticism in the last periods blamed bureaucracy, accounting service system and its forecasting ability to explain low level of economic growth. Finding way-out methods are aimed at the question if it is possible that – besides reduction of bureaucracy - accountancy has an implement system which - above micro level line – can indicate approaching crisis also on the field of macroeconomy with more speed and effectiveness, giving enough time and space for intervention opportunities. Approaches may start from numerous aspects, my study examine a possible part and some of its components.

Keywords: *confidence, ethic, hidden economy, taxation, corruption*

ÖSSZEFOGLALÓ

A stagnáló gazdaság kiútkeresésének időszakában háttérbe szorul az etikus gazdasági magatartás, növekszik a csalások száma, a meg nem engedett, kreatív eszközök igénybevétele. Az egyes pályázatok mellékleteihez beadott pénzügyi tervek, egyszerűsített éves beszámolók elemzése, ellenőrzése, a napi sajtó hírei a számviteli értékelési eljárások, az egyes adótörvények megsértését támasztják alá. A költségvetési csalás okai a kiútkeresési, megélhetési, törvényi motivációkkal kerülnek összefüggésbe, míg más okok a vállalkozás minél jobb piaci megítélésére, a hitelek kölcsönök felvétele kapcsán támasztott követelmények teljesítésére vezethetők vissza.

Az ellenőrzési rendszerek tagoltsága, a kontrollkörnyezet hiánya, a könyvvizsgálati kötelezettség eltörlése, az értékhatár felemelése, a gyakori adótörvényi változások, a feltárás valószínűsége, az ellenmondó ítéletek, a kockázat nélküli csalások elkövetetőségét támogatja.

A csalások elkövetésének megakadályozására szükséges lenne a társadalom által is elvárt etikai szabályok, csalásellenes irányelvek megfogalmazása, oktatása, betartatása, a hatékony ellenőrzési rendszer működtetése. A társaságok tulajdonosainak, menesztmentjének, az állami szervezeteknek, és a számviteli szolgáltatóknak az etikai szabályok megtartása mellett kellene teljes elkötelezettséggel működni, mert csak így szerezhető meg a közhiteles beszámolók valódiságában, valamint az állam működésében vetett feltétlen bizalom.

Az etika, bizalom és az adómorál, a korrupció jelenléte és mértéke egymással összefüggő, egymásra ható fogalmak. Az állam intézményrendszerének kiépítése, megfelelő működtetése, a számviteli szolgáltatók felelőssége, hogy alapos, több szakterületet érintő szakmai tudással, etikus magatartással, ellenőrzésükkel ne adjanak lehetőséget a vállalkozások szereplőinek arra, hogy a gazdasági tevékenységük során nem a vállalkozás érdekében felmerülő

költségeiket a könyvekben rögzítsék, vagy a korrupció eszközeit is igénybe vegyék működésükhöz. A bizalom, etika és adómorál megközelítései számos aspektusból indulhatnak ki, dolgozatom egy lehetséges részterületet, illetve annak egyes összetevőit vizsgálja.

Kulcsszavak: bizalom, etika, rejtett gazdaság, adómorál, korrupció

1. BEVEZETÉS

A gazdaság alacsony növekedésének időszakában természetes cselekvés a válságból kivezető utak keresése, egyrészt feltárva az elkövetett hibákat, másrészt az ok okozati összefüggéseket megismerve, elemezve a kellő információ birtokában a mindenkor beavatkozó kellően gyors reakciójával a gazdaság növekedését alapozhatná meg.

Az elmúlt évek vizsgálatainak sajátossága, hogy az összefüggések megismerése, a tanulságok levonása, a megoldások keresése helyett az erőforrások egy része a felelősség megállapítására irányult, rész megoldások születtek, újabb megoldandó feladatokat generáltak. Az elmúlt időszakokban felerősödő kritikák többek között a bürokráciát, a számviteli szolgáltatás rendszerét, előrejelző képességét tették felelőssé a gazdasági növekedés alacsony szintjéért, ugyanakkor az egyszerűsítés érdekében alapvető ellenőrzési eszközök kerültek eltörlésre.

A válság kirobbanását követő hetedik évben már feltehetjük azt a kérdést, helyesek-e azok a módszerek, amelyekkel a válságban reagáltunk, helyesek-e voltak-e a válságból kivezető utak kijelölése, a pénzügyi számvitel eszközrendszere felhasználható-e az előrejelzésre. A kiütékes módszerek arra a kérdésre irányulnak, hogy a bürokrácia csökkentése mellett a számvitelnek létezhet-e olyan eszközrendszere, amely - a mikroszintű megközelítés mellett - a makrogazdaság területén is gyorsabban, hatékonyabban jelzi a közelgő válságot, kellő időt és teret adva a beavatkozási lehetőségeknek.

Magyarország válságból való kitorpási lehetőségeit rontja, hogy a 2007-ben induló gazdaságát

súlyosan érintő nemzetközi pénzügyi, gazdasági válság mellett évtizedek óta jelen van az erkölcsi válság¹ is. Lukács [2011] rámutatott arra, hogy a pénzügyi válságért a piacgazdaság valamennyi szereplője - hitelintézetek, tanácsadók, kormányok, auditorok, sőt maga a lakosság- is felelős. Philip Johnon [2011], az Európai Könyvvizsgálói Szövetség (FEE) elnöke szerint² a pénzügyi válságot követően mindenhol rendkívül kritikusan, górcső alatt vizsgálták a könyvvizsgálók tevékenységét, a könyvvizsgálói szakma jelenleg a változás időszakát éli. A számviteli és adótörvények változásai, az Egyszerű Állam programokban, illetve az Európa Unió Irányelvekben³, az új Polgári Törvénykönyvben megfogalmazott követelmények, a mérlegképes könyvelői képzés, a kötelező és kreditpontos oktatások újragondolása a számviteli szolgáltatók tevékenységének, gondolkodásmódjának változását követeli meg.

2. BIZALOM ÉS ETIKA

A rendszerváltozást követő időszak jellemzője a bizonytalanság, bizalmatlanság, a folyamatos változás, alkalmazkodás a gazdasági környezet által megkívánt üzleti folyamatokhoz. A rendszer átalakítása folyamatosan küzdött a megelőző rendszer örökségeivel, a társadalmi megosztottsággal, a kiütékes hibáival.

¹ Bokros Lajos 2006. december 15. nyilatkozatában használja először a pénzügyi, gazdasági, erkölcsi válság összefüggést. Pálkás József az 50. Közgazdász vándorgyűlésen a tétlen jólét okozta válság elnevezéssel, bővítette ki. Jelen kutatásban az erkölcsi válságot a bizalom a tekintetében vizsgálom egyúttal számos további összetevőt (közjogi értelem összetartozás hiánya, a tolerancianélküliség, a kétes döntések, jellemhibák) nem elemzem, de az erkölcsi válság tényezői között tartok számon.

² Philip Johnson a Magyar Könyvvizsgáló Kamara által, a magyar EU elnökség lezárása alkalmából szervezett 2011.06.10-i nemzetközi konferencia szünetében adott MTI-i nyilatkozata.

³ A 2013. december 18-án a COREPER jóváhagyta a könyvvizsgálat reformjával kapcsolatos jogszabálytervezetet. A számvitelről szóló 2013/34 EU irányelv. A tagállamok költségvetési keretrendszerére vonatkozó követelményekről szóló 85/2011EU irányelv.

A számvitel innovatívan igazodott, alkalmazkodott a gazdaság fejlődéséhez, folyamatos változásokon ment keresztül, kellő stabilitással biztosította a szakmai munka hátterét. A gazdasági társaságokról, a számvitelről, a TAO-ról, ÁFA-ról, SZJA-ról, KATA-ról, KIVA-ról megalkotott törvények mérföldkövet jelentettek a számviteli tevékenység kialakításában.

A gazdálkodási formák változása, sokfélesége megkövetelte, egyúttal szükségszerűvé tette a számvitel alkalmazkodását, az 1990 után kialakult vezetői számvitel pedig a vezetést segítő tényező vált a teljesítménynövelésben és az értékteremtésben.

A számvittel foglalkozók a társadalomban mindig fontos szerepet tölthettek be, mert szakértői szinten biztosították a társadalom számára fontos tudás hasznosítását. A számviteli szolgáltatók⁴ még a számos kísértéssel övezett időszakban is megőrizték alázatukat, amely a szakma szeretetéből a benne dolgozók tudásából, kultúrájából, professzionizmusából eredeztethető. A köz és a magánérdek nem keveredett, a számvitel hírnévét, a számviteli szolgáltatók munkája, az oktatók tudása, a minőség adta. A minőség bár sokszor névhez, oktatóhoz kötődött⁵, a szakma egésze a változó környezetben is megőrizte ítéloképességét, felelősségét.

A számvitel egyet jelentett a köz bizalmával a tekintetben, hogy a számviteli szolgáltatást végzők tevékenysége, a nyilvánosságra hozott pénzügyi beszámolóik valódiak és hitelesek, az esetlegesen előfordult csalások csupán elszigetelt jelenségek voltak. Mint sok más szolgáltatás, a számviteli szolgáltatás is az elmúlt két évtized alatt folyamatosan szélesítve tevékeny-

ségi körét megteremtve egyúttal az érdekek keveredését. A korábban a vállalkozások keretében működő, később kiszervezett számviteli szolgáltatók a rájuk kényszerített verseny miatt felvállalták egyes vállalatirányítási menedzser tevékenységet is, így az összefonódások miatt a közérdek háttérbe szorult, s vele együtt csökkent a bizalom is. A számviteli szakma professzionális folyamatát alapvetően a benne dolgozók körülményei, hivatástudata, erkölcsi tartása, élethelyzete befolyásolja.

A 90-es évek közepén a számviteli szakemberek struktúrákba⁶ szerveződtek, átütő erőt, megegyezést a közös út érdeke védelmében nem sikerült felmutatni, a külön utak pedig csak egy kis szegmens érdekét képviselheték. A változó gazdasági, társadalmi, politikai környezet jelentős hatást gyakorolt a számviteli szolgáltatók életére is. A gazdasági társaságok liberális alakítása és működése talán az egyik legjelentősebb olyan hiba volt, amely a gazdaság jelenlegi állapotához vezetett. Jellemző számadat, hogy a 2004. évi 1.286 e-ről 2010-re 1.741 e db-ra nőtt a vállalkozások száma, miközben jelentős számban megtalálható közöttük a szufni, a garázsvalalkozások, az adócsalási célra létrehozott társaságok illetve a kényszervállalkozók.

A 2006-ban tovább liberalizált gazdasági társaságok tőkeszegényen jöttek létre, jegyzett tőkéjük az alapítás napján elfogyott, további működését az egyébként minimálbérre bejelentett tagok finanszírozták nem létező vagyonukból⁷. A vállalkozások számának ugrásszerű növekedése megkövetelte a számviteli szolgáltatók számának emelkedését is.

⁴ A számviteli szolgáltatás a számviteli törvényben, továbbá a kapcsolódó kormányrendeletben előírt könyvvizetési, beszámoló-készítési kötelezettség teljesítése érdekében elvégzendő feladatok összessége, a könyvviteli szolgáltatás és a könyvvizsgálói tevékenység együttesen.

⁵ Gondoljunk csak például Bartók Nagy András, Tétényi Zoltán, Ladó László, Rieb László nevére

⁶ Létrejött a Magyar Könyvvizsgáló Kamara, Adótanácsadó Egyesülete, Magyar Okleveles Adószakértők Egyesülete, Magyar Számviteli Szakemberek Egyesülete, Magyar Könyvelők Országos Egyesülete stb.

⁷ Ebben az időpontban vált jellemzővé, hogy az ügyvezetőnek, az alapítónak nem volt vagyona (azt családtagjaira íratta), s ha a cég bukott, akkor csak az alapítás jegyzett tőkéje veszett el.

A számviteli tevékenység rutinszerű tevékenységgé vált, amelyet elősegített a számítógépek hardver és szoftver fejlődése.

A rutin tevékenység elveszette számviteli jellegét, a mérlegképes könyvelők egy része adatrögzítőkké vált. A mérlegképes könyvelők tömeges oktatása, az egyes egyetemek, főiskolák oktatásának eltérő színvonala a számvitel elismertségét tovább degredálta. A szabályozó hatóságok objektív és szubjektív okok miatt nem tudtak eleget tenni a társadalom által elvárt követelményeknek, így az adócsalók a felelősségre vonást könnyűszerrel elkerülték. Objektív okok voltak a vállalkozások számának növekedése, tevékenységi körök szélesítése, a tranzakciók, kapcsolatok számának növekedése, informatikai felkészültség hiánya, eltérő adatbázisok használata és a gyakran változó jogszabályok. Szubjektív ok az ellenőrök felkészültsége, a szakmai és ellenőrző szervezetek közös fellépésének hiánya, együttműködésének lehetőségét csak jegyzőkönyvek, megállapodások jelezték, a valóság a lehetőségekhez képest jelentős mértékben kihasználatlan maradt.

A számvitelben vetett bizalom csökkenését okozta az is, hogy az egyes számviteli szolgáltatók között nem történt meg a specializáció. A könyvelő egyszerre lett bérszámfejtő, leltárkészítő, szabályzatíró, tárgyi eszköz aktiváló, leírási kulcs meghatározó, pénztáros, jegyzőkönyvvezető, tagi kölcsön tanú és végeredményben adatrögzítő. A számvitel területén azok is törekedtek a piaci részesedés, a bevétel, a profit növelésére, akiknek korábban semmi közük nem volt a számvitelhez, de a gazdaság szorításában a számviteli szolgáltatás végzésében látták jövedelmük biztosítását. Nem kerülhető meg tehát a felhígult szakma kifejezés, s mint azt érzékeltük az etikai kontroll a „lét-a tét”, esetében működésképtelen.

A hivatástudatban, a hivatásgyakorlásban a bizalom megteremtésének szakmai és morális oka van. A bizalom fontosságának felismerése

a bizalomnak való megfelelés a szakma elengethetetlen érdeke. A bizalom egyszerre jelent együttműködést, hivatástudatot, szakmaiságot, minőséget, rendszeresen fejlesztendő tudást. A számviteli szolgáltató szakértő, s mint ilyennek felelőssége van saját közösségével és a társadalommal szemben. A számvitelt hivatástudattal szolgáló szakértő elkerüli az adócsalásban történő közreműködést, ügyfeleit a jogszabályok adatai lehetőségeket adta adóoptimalizálás mellett adófizetésre és valóságos tartalmú hiteles bevallásra, transzparens gazdálkodásra ösztönzi. A számviteli szolgáltatókkal szemben akkor alakul ki a bizalom, ha ez együtt jár a szakmaisággal a minőséggel. A szakértőkben vetett bizalom arra ösztönzi a mindenkori megbízókat a szakértelembe, a tudásba, a hosszú távú tanácsadásba bizzanak és ne az adóelkerülést támogató hirtelen jött tanácsadókra hallgassanak. Valamennyi szakma keresi helyét, szerepét a változó társadalomban, újrafoglalja céljait és eszköztudatát. A számviteli szolgáltatók a bizalom megteremtése mellett az önszabályzásban, az autóműködésben látják jövőjüket, amely további alapot nyújthat ahhoz, hogy a számviteli szakemberek hivatásukat gyakorolják, ne alárendelt, megtűrt gazdasági vezetők, s még inkább ne adatrögzítők legyenek.

Nem megkerülhető azonban az a kérdés, hogy a minőség egységes biztosítása érdekében az autonómia korlátozandó-e, további ellenőrző szervezet közbeiktatására van-e szükség a jövőben. Az adóoptimalizáló szolgáltatás ugyanis a jövőben is felvállalható lesz, az adóelkerülési tanácsadás pedig a múltban sem volt felvállalható. Valamennyi számviteli szolgáltatót tömörítő egyesületnek, kamarának fel kellene ismernie azt a tényt, hogy csak az egymással való kellő összefogás teremtheti meg a szakmai jövőt. Lehet, hogy rövid távon az egyik másik szervezet előnyösebb helyzetbe kerül, de hosszabb távon összefogás és közös cél nélkül ő is áldozata lehet a szakma mélyrepülésnek.

A számvitel felelőssége a beszámolóval szembeni bizalom kialakítása, más kérdés, hogy egy mikrogazdálkodói beszámoló vagy az EVA, KATA, KIVA alapján elkészített dokumentumok alapján külső személő a háttér ismerete nélkül milyen információt kap, és abból milyen következtetést vonhat le. A beszámoló hitelességének kockázata nem a könyvvizsgált társaságok tekintetében van, hanem abban, hogy a beszámolók mindössze 8%-a került auditálásra, az egyéni vállalkozások bevallásait a NAV-on kívül nem ellenőrzi senki, a pályázat mellékleteihez beadott beszámolók, évközbéli főkönyvi kivonatok hitelességének tartalmi ellenőrzése pedig szintén hiányzik. Az adott szabályozási környezetben „puha” hitelfelvételi korlátok mellett az egyes önkormányzatok jogszerű keretek közepe felvett hiteleit, kötvénykibocsátását, a pályázatok jelentős részének befogadását könyvvizsgálat megakadályozni nem tudta.

3. AZ ADÓMORÁL

Az adómorál, adócsalás és adóigazgatás témakörében már a 2000-es évek elején számos tanulmány, mikro és makro ökonomiai elemzés született.⁸ Semjén András et [2001] kutatásának összefoglalójában a gazdasági szereplők rejtett gazdasággal kapcsolatos döntéseit az alábbiak szerint foglalja össze: „Egy ilyen kormányzati politika kialakításakor figyelembe kell venni, hogy a gazdasági szereplők rejtett gazdasággal kapcsolatos döntéseit alapvetően az alábbi tényezők befolyásolják:

- adóráták nagysága;
- legális tevékenységből elérhető jövedelmek várható nagysága;
- adóellenőrzés gyakorisága (a feltételezett le-

bukási valószínűség nagysága);

- adócsalás büntetésének szigorúsága; és
- az adócsalással kapcsolatos morális költségek nagysága (az adómorál erőssége).

Az adóráták nagyságánál figyelembe kell venni, hogy a befizetendő adók a rejtett gazdaság szereplői számára (adócsalás esetén) megszerzhető bevételként jönnek számításba. Növeledésük általában vonzóbbá teszi a rejtett gazdaságban való részvételt.”

A helyzet 2001 óta mintsem változott, az akkori megállapítások ma is érvényesek. Nagy I Z (2009) a felfedezések valószínűségét emeli ki a jövedelemeltitkolás okai közül, ugyanakkor a magas átlagos adóterhelést is az adóeltitkolás egyik fő kiváltó tényezői közé sorolja. Az adókijátszás és az adókikerülés évente közel hárommilliárd euró bevételkiesést jelent az Európai Unió kormányai számára, világos lehetne tehát a cél az adóelszámolások, információ, adatbázisok összehangolása mellett transzparens, megfizethető, kitermelhető adórendszert kell (ene) kialakítani annak érdekében, hogy az adófizetők magatartásának szociológiai és pszichológiai törvényszerűségei a jövedelembevallás és befizetés irányába hassanak.

Számos tanulmány⁹ rámutatott arra, hogy az adóellenőrzések számának kétszeres növekedése a jövedelemeltitkolás 15%-os csökkenését okozza, tehát a befektetett erőforrás a megtérüléssel nincs arányba. A jövedelemeltitkolás okai egyszerre társadalmi-szociológiai (megélhetési) pszichológiai okait a feltárás után csak komplex, mindenre kiterjedő eszközrendszerrel lehet kezelni. A vállalkozások számának nagyságrendje nem teszi lehetővé, hogy a kormány hatékony ellenőrző rendszert működtessen. A felfedezési valószínűség pedig arra ösztönzi az egyes vállalkozásokat, hogy az adóbevallást, adómegfizetést kikerüljék.

⁸ Semjén András – Szántó Zoltán – Tóth I. János Adócsalás és adóigazgatás Mikroökonómiai modellek és empirikus elemzések a rejtett gazdaságról, *Financil Shenanigans* (Schilit, 2002) és *The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices* (Mulford & Comiskey, 2002)

⁹ Nagy Zoltán: A jövedelemeltitkolás okai, következményei és visszaszorítási lehetősége különös tekintettel Magyarországra 87.pp

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal 2011-es tájékoztatása szerint a NAV teljes kintlévőség 2270 Mrd. forint volt, a hátralékállományhoz képest a végrehajtással, felszámolással beszedett pénz alig haladta meg a 330 Mrd Ft-ot. Inkasszó révén 220 milliárd folyt be, az egyes vagyonelemek, ingatlanok árveréséből azonban mindössze néhány milliárd forint származott.

A tájékoztatóban megjelent adatsorokból kitűnik, hogy nem csak a bevállalással van baj, ha nem a már bevallott adók megfizetése sem sikeres, amely visszavezet az alapvető problémára. A feketegazdaság és a láthatatlan jövedelmek elleni harc csak úgy lehet eredményes, ha először a kiváltó okokat szünteti meg, [Nagy 2009] A kiváltó ok pedig a gazdaság jelenlegi állapota, a vállalkozások jelentős számban kényszervállalkozók, kritikus tőke és hitelhiány van. Véleményem szerint nem kell (ene) minden aktív munkavállalónak vállalkozónak lennie és nem szükséges minden ötletre egy vállalkozást alapítani, amely felszámolásához azonban olyan mértékű munkaerő-kereslet szükséges, amely jelenleg irreális.

A munkák magas adó és tb. járulék kötelezettsége a kevés számú befizetőre vezethető vissza, amely csak a gazdaság növekedése esetén csökkenthető. A kevés számú adófizető fent akarja tartani vállalkozását ezért adó és járulékfizetési kötelezettségeinek csökkentésével, tartja azt fent, a megfizetendő adót pedig hitelként használja fel, s keletkezik egy végeláthatatlan spirál, amelynek feloldása csak egy szempont vizsgálatával nem oldható fel. Az élőmunka terheit átvállaló fogyasztói adóra történő terhelés lehet ugyan jó megoldás, ha a gazdaság működése stabil és a GDP-hez viszonyítva 2%, vagy annál magasabb növekedést mutat. Ellenkező esetben csökken a befizetendő adók összege, amely csak a különadók kivetésével kompenzálható.

A kutatások jelentős része megkerüli azoknak a súfni és garázscegeknek a kérdését, amelyek még papíron sem léteznek.

Az egyes hivatalok általánosságban azokat a vállalkozásokat ellenőrzik, amelyeknek van valamilyen nyilvántartási számuk, bejelentett címük. Érdekes és talán eredményes kutatás lehetne a nyomozhatóságoknak, a cégbírósági nyilvántartásokban szereplő telephelyek összevetése a valóságos állapotokkal, illetve a székhelyszolgáltatók tevékenységének folyamatos ellenőrzése.

A költségvetési csalás 2012. január 1. napjától hatályos új tényállása (2011. évi LXIII. törvény) növelni kívánja egyes szankciókat bízva abban, hogy elrettentő hatást vált ki, és ezáltal növekszik az adó befizetési hajlandóság, csökken az adóelkerülési szándék. A szankció azonban a rossz szabályozásból való dilemmát nem oldja fel, javíthat ugyan a költségvetés mai állapotán, de jelentős, számottevő változás önmagában ettől az intézkedéstől nem várható.

4. A PARADIGMAVÁLTÁS SZÜKSÉGESSÉGE

Az elmúlt időszakokban a globalizálódó számvitel¹⁰ időszakában újból fellángolt az a vita, hogy a pénzügyi számvitel mennyire tudja követni a kedvezőtlen globális gazdasági folyamatokat, mennyire lehet előrejelző, beavatkozást elősegítő funkciója. A legfontosabb kérdés arra irányul, hogy az üzleti bizalomvesztést a transzparenssebb, a nemzetközi standardok szerint elkészített beszámolók ellensúlyozzák-e. Helyre állítja-e a bizalmat egy standardok alkalmazása a számvitelben. Az Egyszerű Állam programja mennyiben összeegyeztethető a pénzügyi számvitel elveivel, funkciójával, szükség van-e egy szélesebb körű adószámvitel bevezetésére.

¹⁰ A globalizálódó számvitel kifejezést Deák István használta először. Budai Eleonóra megfogalmazásában: A globális (általánosítható) definíció szerint: a számvitel – bárhol a világon - a gazdasági, társadalmi struktúrába beágyazott rendszer, amely magában foglalja a diszciplínával kapcsolatos felhalmozott tudást (ismereti tőkét), a kialakult, de folyamatosan változó, fejlődő gyakorlatot és az ezt koordináló, szabályozó szakmai és kutató szervezeteket.

A bürokratikus elemnek nevezett könyvvizsgálói kötelezettség csökkentése, az adóegyszerűsítések számviteli hatásai ellentétes hatást váltottak ki az átláthatóság bizalom, hitelesség követelményekkel szemben. A válság hatásai következtében az állam jelentős adóssá vált, a kialakult körbetartozásokat nem sikerült megszüntetni, a fantomcégek, valamint az adócsalók száma tovább növekedett, a feltárás és annak törvényi következménye számottevően nem az elvárásnak megfelelően alakult. A válság kirobbanása óta a számviteli szolgáltatókat folyamatos érte az a vád, hogy nem voltak kellő válasza a válságra, előre jelző funkciójuk nem működött, a múltbeli információ alapuló számviteli információ az azonnali beavatkozásra nem alkalmas.¹¹ Számos értelmezéssel ellentétben a közgazdász társadalom számos esetben hallatta a hangját a válságban és az azt megelőző időszakban is, számos helyen felhívta a figyelmet a helytelen irányokra, az érvek azonban nem kerültek kellő fogadtatásra. A nem bizonyított véleményekkel ellentétben a számviteli szolgáltatók közösségei úgy látják, hogy ahol szerződésen alapuló könyvelés, adótanácsadás, könyvvizsgálat jött létre, ott csökkent az adóelkerülési hajlandóság, kevesebb adó-megállapítás született, a könyvvizsgálói jelenlét pedig kontroll szerepénél fogva is kellő visszatartó hatást gyakorolt.

A magyar sajátosságok miatt a kötelező könyvvizsgálói értékhatár-emelésnek (50 M Ft-ról 100 M Ft-ra, majd 200 M-ra illetve 2014-től 300 M-ra) inkább negatív, mint pozitív hatása volt a költségvetésre nézve, és ezek hatások az önkormányzati könyvvizsgálói kötelezettség megszűnése miatt tovább növekedhetnek. A jelenlegi számviteli szabályozás összhangban

van az Európa Unió szabályzással, további finomítás, összehangolás szükséges. A számos nemzetközi példa helyi sajátosságok nélküli figyelembevétele, adaptálása fenntartással kezelendő, mert a hivatkozott nemzetközi alapok normálisan működő piacgazdasági kereteken belül valóban működhetnek, hazánkra inkább az eltérített, agyonszabályozott, átfogalmazott, nem kompatibilis, gyakran változó bürokratikus szempontok a jellemzők. Az Európai Unió egyszerűsítési törekvése a korkép elemzése, a helyi jelenségek figyelembe vétele nélkül egy-egy az egyben nem vehető át.

Azok a hivatkozások, amely szerint az európai irányelvek bürokratikus rendszer felszámolására tett intézkedések átvételére szólítanak fel, figyelmen kívül hagyják, hogy fejlődő országunk sem az adómorálban, sem az etikában, sem az adatbázisokban, sem az információáramlásban, sem a büntetőjogi következményekben nem állunk a nyugat-európai szinteken.

A Nemzetközi számviteli standardok rendszere egy Keretelven alapul, melyben lefektetésre kerültek a legfontosabb alapelvek, de kidolgozásuk a hazai rendszerbe való átültetésük kellő figyelemmel lehetséges, mert rendszerünk túlszabályozottá válik, és mint az számos esetben megtörtént a múltban feleslegesen és előbb és szigorúbban szabályozunk, mint az szükséges lett volna

A standardok nem fedik le a számvitel összes területét, másrészt a szektorok mérete elhelyezkedése eltér az egyes uniós országokétól, ezért az adaptációnál a specializációnál fontos az átgondolt hazai szabályozás kiegészítése. „A számvitelt úgy is tekinthetjük, mint egy szolgáltató tevékenységet, amely kapcsolatot teremt a gazdasági események és a döntéshozók között. A kívánt megbízhatóságú előrejelzésekhez azonban nem elegendő az, hogy megfelelőek az alapinformációk, hanem megfelelő módszerek is szükségesek.”[Pál T 2011] A válság és azt megelőző időszak számtalan olyan helyzetet generált, melyekre gyorsan kellett reagálnia a szám-

¹¹ Magyar cégek (20 tőzsdén jegyzett, 8 tőzsdén kívüli) 2010-es IFRS beszámoló alapján készített Deloitte felmérés szerint a pénzügyi év vége és a pénzügyi kimutatás közzététele között eltelt napok átlagos száma 92 (a francia CAC 40 tőzszeindexben szereplő cégek esetében ez 56 nap, míg a brit FTSE 350 index vállalatainál 59 nap)

viteli és könyvvizsgálati szakmának. A számviteli szolgáltatók a Számvitelről szóló 2000 C. törvény többszöri módosításának alkalmazásával, standard előkészítéssel, módszertani könyvek kiadásával, oktatással próbált reagálni a mindenkori változásokra. Egyértelműnek tűnik, hogy a reakciók voltak elégségesek, a számvitelben is paradigmaváltás szükséges. Bár a szubjektív becslések jelentős hátrányai is vannak a valós értéket, jövőbeni értékeket és a becsléseket a bekerülési értékkel szemben a jövőben priorizálni kell, amely másfajta a pénzügyi kimutatásokat és egy egészen más megközelítésű könyvvizsgálati módszertant követel meg.

„A vállalkozások túlnyomó nagy többségénél a számviteli információs rendszer - kötelező jelleggel - csak évente bocsát ki jelentéseket, amely dokumentumok azonban elavultnak is tűnhetnek egyes konkrét kérdések vizsgálatánál.” [Pál T 2011] A számviteli szakmának kell építenie azt a képességet, hogy rövid idő alatt tudjon reagálni a változásokra. A számviteli szolgáltatók, rendeletekalkotók számára az elkövetkező évek egyik legnagyobb kihívásai azok az eszközök, módszerek, technikák javítása, továbbgondolása, amelyek a minőség irányába hatnak. A számviteli szolgáltatók nem működhetnek mindenhez értő polihisztorként, ezért tevékenységüket szegmentálni kell, egyes szegmensek tevékenységének naprakész ismerete elengedhetetlen követelmény lesz a minőségi munka végzésére, a reakciók kellő időpontban való megtétele érdekében.

A 1606/2002/EK rendelet bevezetése, adaptálása lassan halad világvizonylatban az IAS/IFRS rendszer térnyerése¹² nem kétséges, a számviteli rendszer erősítése és egységesítése alapvető követelmény a számvittel szemben korábban meglévő bizalom helyreállítása érdekében.

A számviteli irányelvek (78/660/EGK és 83/349/EGK irányelv) módosítására irányuló brüsszeli javaslat, amely a kisvállalkozások adminisztratív terheit kívánja csökkenteni jelentős hatással bír a pénzügyi kimutatás-készítés jövőbeli, kialakítandó elveire, amely ugyanakkor kellő körültekintéssel, óvatossággal alakítható át. A COREPER (az Állandó Képviselők Bizottsága közel hároméves elkészítés után jóváhagyta a könyvvizsgálat reformjával kapcsolatos jogszabálytervezetet, az európai parlamenti szavazást követően a tagállamoknak két év áll rendelkezésre az adaptálásra. Az államháztartásról szóló 4/2013 (I.13) kormányrendelet alapvető módosításokat tartalmaz az államháztartás számvitelének szabályrendszerében. A polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V törvény alapvető módosításokat tartalmaz a gazdasági társaságok működését, az ügyvezetők és a számviteli szolgáltatók felelősségét illetően.

A fenti szabályrendszer módosítások remélhetőleg hozzájárulhatnak a gazdaság etikus működéséhez, a válságból történő helyes kivezető út megtalálásához.

¹² US GAAP teret engedett az IAS-nak

Felhasznált irodalom

- [1.] Budai Eleonóra (2007) A számviteli rendszer helye és szerepe változó világunkban. Phd értekezés PTKT gazdálkodástani Doktori Iskola
- [2.] Deák I (2005) A globalizálódó számvitel. Botos Katalin szerk Pénzügyek és globalizáció. SZTE Gazdaságtudományi Kar Közleményei 2005.JATEPress,Szeged 201-214
- [3.] Lukács (2011):A könyvvizsgálói szakma felelőssége és feladatai a pénz és tőkepiaci szereplőkkel szemben megrendült bizalom helyreállításában 129-134 pp.
- [4.] Krekó Judit–P. Kiss Gábor: Adóelkerülés és a magyar adórendszer. Magyar Nemzeti Bank 65. tanulmány 2007.szeptember 12
- [5.] Hegedűs M (2012) A kisvállalkozói attitűd sajátos vonásai. Könyvvizsgálók lapja 2012. I évfolyam 7-8 szám 10-12 pp.
- [6.] Nagy I Z (2009) A kifizetés akadályai. Figyelő 2009 34. szám. 20-22 pp.
- [7.] Nagy I Z (2011) A jövedelemeltitkolás okai, következményei és visszaszorítási lehetősége különös tekintettel Magyarországra Vállalkozásfejlesztés a XXI században Óbudai Egyetem Kiadvány 2011
- [8.] Pál T (2011) A számvitel lehetőségei a válság időszakában
- [9.] Miskolc; Lillafüred, Magyarország, 2011.05.19-2011.05.20 Konferenciakiadvány
- [10.] Semjén et (2001) Elemzések a rejtett gazdaság magyarországi szerepéről. MTA KTK és TÁRKI közös kutatási program Budapest, 2001. február
- [11.] Szirmai Péter et (2008): A KKV-k növekedése empirikus megközelítésben. Fejlődés és növekedés a KKV-k világában, gátló és segítő tényezők empirikus megközelítésben. Tanulmány. Budapest.